

רבי יהושע אומר: שומטה מן פתח זה על ידי גרידה ותולה את הנגר בחבירו – בדלת אחרת. אבל לטלטל בהדיא את הנגר אסור אף על פי שמלאכתו להיתר.

רבי טרפון אומר: נגר זה הרי הוא ככל הכלים ומיטלטל בחצר.

וחזינן מדברי רבי יהושע שאפילו כלי שמלאכתו להיתר אסור לטלטלו לצורך גופו. ומשנה זו קודם התרת כלים נשנית.

מדוכה! הא דאמרן לעיל שאסור לטלטל אותה כשאין בה שום. ואף על פי שאביי ורבא תירצו לעיל שמשנה זו איירי או מחמה לצל או לצורך מקומו. מכל מקום תירוצים דחוקים הם. והעיקר הוא שמשנה זו נשנית קודם התרת כלים.

אמר רבה: ממאי דמשניות אלו נשנו קודם התרת כלים, דילמא לעולם אימא לך לאחר התרת כלים נשנו, ומכל מקום אסור לטלטלם.

קנים, טעמא מאי מסדרים אותם במערכה משום איעפושוי כדי שלא יתעפשו [ולא סמכינן על הנס שלחם הפנים היה נשאר טרי ככיום הנחתו]. כהאי פורתא באותו זמן

הישנה שסודרה בשבת שעברה דוחה את השבת. (6) דאף על פי שסודר לחם הפנים נעשה בשבת, מכל מקום בערב שבת היה הכהן נכנס ונוטל את הקנין, ובשבת מסלק את המערכה הישנה ומסדר את החדשה בלא קנין, ובמוצש"ק היה נכנס ושם את הקנין בין החלות.

ומשנה זו שאסרה לטלטל קנין אלו למרות שמלאכתן להיתר, נשנית קודם ההיתר הראשון דאפילו כלי שמלאכתו להיתר אסור לטלטל לצורך גופו. (7)

מקלות! דתנן במסכת פסחים, מקלות דקין חלקין היו שם בעזרה שעליהם היו פושטין את בשרו של הקרבן פסח כשחל בחול. ומניחו – את הקנה על כתפו ועל כתף חבירו ותולה את קרבן הפסח ומפשיט.

רבי אלעזר אומר: ארבעה עשר בניסן שחל להיות בשבת אינו משתמש בקנין אלא מניח ידו על כתף חבירו, ויד חבירו על כתפו ותולה ומפשיט. ומשנה זו נשנית קודם היתר כלים, ולכן אסור היה להשתמש בקנין לצורך הפשטת קרבן הפסח.

גלוסטרא! דתנן במסכת כלים, נגר שנועלין בו את הדלת שיש בראשו גלוסטרא שראשו עבה וראוי לדוך בו שום בצד העבה. (1)

קכד-א

וקשה לפי"ז אמאי הוצרכה הגמרא לומר דמשנה זו קודם התרת כלים נשנית, תיפוק ליה דאין על הקנים האלו תורת כלי ולכן אסור לטלטלם. רעק"א.

1. ובבית הבחירה כתב, דכשיש בראשו גלוסטרא מוכח הדבר שהוא כלי שמוכן לנעילה, ואינו דומה לשאר קורות הבית.

6. ואף על פי שאין שבות במקדש, מכל מקום מצינו שכמה פעמים גזרו שבות במקדש במקום הצורך. והכא היה צורך לפי שהיו מחללים שבת. תוספות.

7. בתוס' בסוכה דף מב ב בד"ה טלטול, כתבו, דסידור קנים אינו דוחה שבת הואיל והקנים הם מוקצה, כיון דאין עליהם תורת כלי.

כתוך הבית דמי ונחשב הנגר ככלי ששבת בבית, וקמטלטל מנא כלי דבתים בחצר, ולכן רק לשומטה התירו לו, (4) אבל לא לטלטל טלטול גמור. ורבי טרפון סבר תוך הפתח שמשם הוא לוקח את הנגר בלחיוץ דמי והוי ליה ככלי ששבת בחצר. ומנא דחצר וכלי ששבת בחצר, בחצר קא מטלטל. ולכן מותר לטלטל את הנגר טלטול גמור.

מדרכה היינו טעמא דאסור לטלטלה כשאין בה שום, דרבי נחמיה היא דסבירא ליה דאין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו המיוחד.

מתניתין:

כל הכלים ניטלין לצורך ושלא לצורך.

רבי נחמיה אומר: אין ניטלין אלא לצורך. ובגמרא מפרשינן לה.

גמרא:

ומבארין: מאי לצורך ומאי שלא לצורך?

אמר רבה: לצורך דשרי תנא קמא, היינו

מועט שהמערכה הישנה היתה מתעכבת בלי קנים מליל שבת עד שבת, והמערכה החדשה היתה מתעכבת משבת למוצש"ק, לא מייעפש הלחם לא היה מתעפש. ולכן טלטול זה של הקנים נחשב כטלטול שלא לצורך ולכן אסרו אותו. (2)

מקלות, שלא התרנו להשתמש בהם בערב פסח שחל להיות בשבת, היינו טעמא דאפשר כרבי אלעזר להפשיט את קרבן הפסח כשהוא תלוי על הזרועות המושטות שבין הכתפים של שני אנשים. ולכן לא התירו להשתמש במקלות, שהוא טלטול שלא לצורך, כשאפשר בלעדיו. (3)

גלוסטרא, היינו טעמא דאסור לטלטלן כדרבי ינאי.

דאמר רבי ינאי: משנתינו איירי בחצר שהרבה בתים פתוחים אליה שאינה מעורבת ולא ערבו עירובי חצירות עסקינן. דכלים ששבתו בחצר מותר לטלטלן בחצר, אבל כלים ששבתו בבתי אסור לטלטלן בחצר.

רבי יהושע שאמר שומט את הנגר סבר, תוך הפתח שמשם הוא נוטל את הנגר כלפנים

3. ומשמע דאף על פי שהמקלות היו מוכנין לכך והוי כלי שמלאכתו להיתר, מ"מ שלא לצורך אסור לטלטלן. וכל שכן דכלי שמלאכתו לאיסור אין להשתמש בו כאשר יש לו כלי אחר שמלאכתו להיתר. מ"ב סי' ש"ח ס"ק י"ב.

4. ומיהו אין דינו כלפנים ממש, דאם כן אפילו לשומטו היה אסור. אלא דנראה הדבר לאנשים כלפנים ולכן אסור לטלטלה טלטול גמור. חי' הריטב"א.

2. וקשה, גם אם לא חשיב כצורך גופו, חשיב צורך כטלטול מחמה לצל. והרי כלי שמלאכתו להיתר שרי לטלטלו מחמה לצל.

וי"ל דרבה סבירא ליה דכלי שמלאכתו להיתר לא שרינן מחמה לצל. חי' הרשב"א והריטב"א.

ובחידושי הר"ן כתב דכיון דאפשר בלי לטלטל את הקנים חשיב הדבר כטלטול שלא לצורך, וכלי שמלאכתו להיתר אסור לטלטלו שלא לצורך כלל.

ואתא רבי נחמיה למימר, ואפילו דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו ולצורך מקומו אין. והוא צורך גופו היינו לצורך לתשמישו המיוחד לו, וכן לצורך מקומו חשיב נמי כצורך תשמישו המיוחד לו]. אבל מחמה לצל לא. וכלי שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלו דאין זה תשמישו המיוחד לו.

יתיב רב ספרא ורב אחא בר הונא ורב הונא בר חנינא יתבי וקאמרי: לרבה אליבא דרבי נחמיה דסבירא ליה דכלי שמלאכתו להיתר אין מטלטלין אותו לצורך מקומו, (5) הני קערות שהשתמשו בהן לאכילה, לאחר האוכל היכי מטלטלין להו והאיך מורידין אותן מהשלחן, הלא כלי שמלאכתו להיתר אינו מיטלטל לצורך מקומו? (6)

אמר להו רב ספרא: הא דמטלטלין קערות לאחר האוכל, מידי דהוי אגרא כלי של רעי. וכמו שהתירו לטלטל גרף של רעי כך התירו לטלטל כל דבר מאוס מפני כבודו. ולכן כלים מלוכלכים אחר האוכל מותר להורידן מן השולחן.

אמר ליה אבוי לרבה: למר אליבא דרבי נחמיה דסבירא לך דכלי שמלאכתו להיתר אין מטלטלין אותו לצורך מקומו, הני קערות אחר האוכל היכי מטלטלין להו?

אמר ליה רבה, רב ספרא חברין חברינו

דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו. שלא לצורך דשרי, היינו דבר שמלאכתו להיתר לצורך מקומו.

ודבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו, אין, מותר לטלטלו, אבל לצורך מקומו לא הותר לטלטלו. ורבה אזיל לשיטתו לעיל במשנה דף קכב: שקורנס של נפחים מותר לטלטלו כדי לפצע בו אגוזין.

ואתא רבי נחמיה למימר, ואפילו דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו והיינו לצורך תשמישו המיוחד, אין, מותר לטלטלו, אבל לצורך מקומו לא. [אבל כלי שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלו, דרבי נחמיה מתיר רק לצורך תשמישו המיוחד, ובכלי שתשמישו לאיסור תשמישו המיוחד הוא לצורך איסור].

אמר ליה רבא: לצורך מקומו, שלא לצורך קרית ליה? והרי כיון שהוא צריך את מקום הכלי, טלטול זה נקרא לצורך.

אלא אמר רבא: לצורך דשרי תנא קמא, היינו דבר שמלאכתו להיתר בין לצורך גופו בין לצורך מקומו. שלא לצורך דשרי ת"ק, היינו ואפילו טלטול מחמה לצל כדי שהכלי לא יפסד.

ודבר שמלאכתו לאיסור, לצורך גופו ולצורך מקומו אין, מותר לטלטל, אבל מחמה לצל לא.

5. אותם, והיה עלינו להניחם מיד לאחר שהוצאנו אותם ממקומם. חי' הר"ן.

6. לכאורה קשה: גם לרבנן תקשי, קודם התרת כלים — הני קערות היכי מטלטלין להו לאחר האוכל. מהרש"א, רש"ש.

5. ושמענין מהא, דכל דבר שמותר לטלטלו לצורך מקומו מותר להניחו במקום שרוצה להצניעו, ואינו חייב להניחו אחר שהוציאו מהיכן שצריך את מקומו.

דאי לאו הכי, אפילו אי נימא דלצורך מקומו מותר לטלטל, היאך מטלטלים קערות ומצניעים

וכי תימא, שבת גופיה תישתרי לטלטל את הבקעת, דהא דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו שרי לרבא?

ומשנינן: הני מילי דשרינן לטלטל לצורך גופו היכא דאיכא תורת כלי עליו, אבל היכא דליכא תורת כלי עליו וכגון בקעת שאין עליה תורת כלי, לא התירו לטלטלה לצורך גופו אלא רק לצורך הסקה.

ומתמהינן: ומי גזרינן יום טוב אטו שבת?

והתנן: משילין משליכין פירות השטוחים ליבוש על הגג דרך ארובה לתוך הבית היכא דרואה דבאים גשמים ביום טוב דליכא טירחא גדולה, אבל לא בשבת. אלמא לא גזרינן יום טוב אטו שבת.

ומקשינן: ומי לא גזרינן יום טוב אטו שבת?

והתנן: אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד! אלמא דבשאר הדברים שוין יום טוב לשבת, והיינו טעמא דגזרינן יום טוב אטו שבת.

ומשנינן: לא קשיא סתירת המשניות, הא דתנן "אין בין יו"ט לשבת" רבי אליעזר היא דסבירא ליה דגזרינן. הא דתנן משילין — רבי יהושע היא דסבירא ליה דלא גזרינן.

דתניא: אותו ואת בנו שנפלו לבור ביום טוב ואי אפשר לשחוט את שניהם ביום אחד.

רבי אליעזר אומר: מעלה את הראשון מהבור על מנת לשחטו, ושחטו. והשני אסור להעלותו אלא עושה לו פרנסה —

תרגמה, דההיתר הוא מידי דהוי אנרף של רעי.

איתיביה אבוי לרבא: שנינו בכרייתא, מדוכה אם יש בה שום מטלטלין אותה, ואם לאו אין מטלטלין אותה. בשלמא לרבה איכא לאוקמי את הכרייתא כגון שהוא מטלטלה לצורך מקומה ולכן אסור לטלטלה, אלא לדידך שכלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומה מותר לטלטל, אמאי אסרה הכרייתא לטלטלה?

ומשנינן: הכא במאי עסקינן כשמטלטלה מחמה לצל, וכלי שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלו מחמה לצל.

איתיביה: ושויין בית הלל ובית שמאי שאם קיצב עליו — על העלי בשר ביום טוב שאסור לטלטלו. ואמאי אסור לטלטלו לרבא לצורך מקומו?

ומשנינן: הכא נמי ברייתא זו גם כן מיירי כשרצונו לטלטל מחמה לצל.

ומקשינן: והא דתנן במסכת ביצה, אין סומכין ביום טוב את הקדירה בבקעת בגזר עץ, וכן בדלת אין סומכין אותה בבקעת.

והא בקעת, דביום טוב עומדת היא להסקה, והוי דבר שמלאכתו לחיתר הוא ומכל מקום אסרה המשנה לטלטלה לצורך גופה. אלמא דבר שמלאכתו לחיתר בין לצורך גופו וכל שכן בין לצורך מקומו אסור, וקשיא בין על רבה ובין על רבא.

ומשנינן: התם היינו טעמא, כיון דבשבת הבקעת דבר שמלאכתו לאיסור הוא ואסור לטלטלה, גזירה גזרינן יום טוב, אטו שבת.

טוב מלאכת הוצאה יותר מאשר בשבת, חוץ מהוצאה שהיא לצורך אוכל נפש.

ובית הלל מתירין אפילו הוצאה שאין בה צורך אוכל נפש, דסבירא להו שאין לדמות יום טוב לשבת.

והך מתניתין ד"אין בין" – בית שמאי היא. ואילו הך מתניתין ד"משילין" – בית הלל היא.

ודחינן: אימר דשמעת להו לבית שמאי דמשוינן יום טוב לשבת, לענין מלאכת הוצאה. אבל לענין טלטול מוקצה – מי שמעת להו דמשווי יום טוב לשבת? ומנין שאסרו חכמים לטלטל ביום טוב כמו שאסרו בשבת?

ומשנינן: וכי טלטול גופיה, לאו משום הוצאה היא? והרי כל מה שגזרו על מוקצה הוא אטו הוצאה, שמא יבא להוציא בשבת.⁽¹⁾ ואם תתיר לטלטל ביום טוב יבואו גם כן להתיר הוצאה. ולכן אין לחלק בין טלטול להוצאה.

ואף רב סבר לה, להא דרבא דכלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך גופו ולצורך מקומו.

דאמר רב: מר, את חפירה, אם רוצה לטלטלו כדי שלא יגנב, שזהו כעין טלטול מחמה לצל, – זהו טלטול שלא לצורך, ואסור.

ודייקנין: טעמא דמטלטלו שלא יגנב לכן

עוזר לו במקומו בבור בשביל שלא ימות. אלמא סבירא ליה לרבי אליעזר דאוסרים טירחא ביום טוב אטו שבת.

רבי יהושע אומר: מעלה את הראשון מן הבור על מנת לשוחטו, ואינו שוחטו אחר כך. וכיון שלא שחט את הראשון, והשני ראוי לשוחטו, ומערים ומעלה את השני על מנת לשוחטו. ורצה זה שוחט, רצה זה שוחט, דכל אחד משניהם ראוי הוא לשחיטה.

וחזינן דסבירא ליה לרבי יהושע דמותר לטרוח טירחא ביום טוב משום איבוד ממון, ולא גזרו יום טוב אטו שבת.

ודחינן: ממאי דבהא פליגי, דילמא עד כאן לא קאמר רבי אליעזר התם דאסור להעלות את השני ולטרוח ביום טוב, אלא דאפשר לפרנסה במקומו ואין צורך להעלותה, אבל היכא דלא אפשר לפרנסה לא אסר דלא גזרינן יום טוב אטו שבת. אי נמי עד כאן לא קאמר רבי יהושע דמותר להעלות את השני אלא התם דאפשר בהערמה דמיחזי כמאן דעביד לצורך יום טוב, דהרואה אומר שהראשון שהעלה היה כחוש והשני יפה הימנו. אבל היכא דלא אפשר בהערמה והכל יודעים שטירחתו היא כדי להציל ממנו, לא התיר רבי יהושע לטרוח ביום טוב.

והדר משנינן: אלא אמר רב פפא לא קשיא, הא בית שמאי הא בית הלל. דתנן במסכת ביצה: בית שמאי אומרים אין מוציאין ביום טוב שלא לצורך את הקטן ואת הלולב ואת ספר תורה לרשות הרבים. שלא הותרה ביום

קכד-ב

הביא רביה מאכאן, דמה שאסרו לטלטל הוא

1. בהשגות הראב"ד בפכ"ד הי"ג מהלכות שבת